

EDUCAȚIA PENTRU RESPECTAREA DREPTURILOR COPIILOR – PRIORITATE A ȘCOLII MODERNE

Tatiana ȘOVA, lector universitar, doctor,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, R. Moldova

Abstract: This article is treated the issue of child rights, which in our opinion is one of the priorities of the modern school - child-friendly school, which focuses on a student-centered education. In the school environment, education for children's rights must be seen as the instrument of defense of human personality in the making, since it is this it acknowledges the existence of child rights, but also responsibilities upon the exercise of these rights.

Problema drepturilor copilului este foarte complexă în lumea contemporană. În sistemul educațional o atenție destul de mare este acordată sistemului național de protecție a drepturilor copiilor, care, în opinia noastră, reflectă atitudinea societății față de copii, ca agenți activi, cu anumită independență, dar și cu responsabilități față de propria formare și devenire.

Respectarea drepturilor copiilor este inseparabilă de educație și nu poate fi definită doar sub aspect formal. Educația privind respectarea drepturilor copiilor presupune și o cultură specifică, și atitudini democratice; își propune să formeze personalitatea pentru a gestiona corect și adevărat mesajele mediatice. Pedagogii apreciază că educația privind respectare drepturilor copiilor este procesuală și gradată [7, p. 168]. Or, respectarea drepturilor copiilor nu este numai o manieră de a fi a instituțiilor, nu este numai o formă de guvernământ, ci este mult mai mult.

Drept finalitate la nivel macrostructural, școala, prin realizarea educației pentru respectarea drepturilor omului, va conduce la realizarea idealului educațional, stipulat în art. 6 al Capitolului II al Codului Educației, și anume: „Idealul educațional al școlii din Republica Moldova constă în formarea personalității cu spirit de inițiativă, capabile de autodezvoltare, care posedă nu numai un sistem de cunoștințe și competențe necesare pentru angajare pe piața muncii, dar și independență de opinie și acțiune, fiind deschisă pentru dialog intercultural în contextul valorilor naționale și universale asumate [4].

Interesul extrem de mare pentru drepturile copilului a luat amploare în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, odată cu adoptarea în 1989 de către Organizația Națiunilor Unite a Convenției cu privire la Drepturile Copilului, care a intrat în vigoare în septembrie 1991 și a fost ratificată de majoritatea țărilor din lume, cu excepția SUA și a Somaliei. Scopul de bază al Convenției cu privire la Drepturile Copilului este definirea principiilor dezvoltării armonioase a copiilor și oferirea standardelor minime, necesare pentru asigurarea unei vieți decente pentru toți copiii. Convenția are caracter internațional și integru, deoarece include diverse tipuri de drepturi: civile, politice, economice, culturale și sociale, iar ca rezultat convenția oferă un cadru complet de standarde și principii interdependente care acoperă toate aspectele vieții copiilor [5].

Cînd un stat ratifică Convenția, acesta își asumă o răspundere în fața propriului popor și a comunității internaționale și devine principalul responsabil de asigurarea drepturilor copiilor. Statul are obligația să creeze condițiile necesare și să întreprindă toate acțiunile pentru a asigura realizarea drepturilor stabilite în Convenție, adică a atinge standardele stabilite de aceasta. În acest scop, statul trebuie să revizuiască și să adopte/ modifice legile, politicile și practicile privind protecția și participarea copiilor. Aceasta implică, de asemenea, evaluarea serviciilor sociale pentru copii și familie și a volumului de fonduri alocate pentru aceste servicii. Totodată, statul are obligația să urmărească aplicarea în practică a acestor măsuri, așa încît ele să vină în sprijinul dezvoltării copilului [12].

În opinia noastră, Convenția privind Drepturile Copilului este un document normativ reglator al conduitei umane, prevederile ei fiind, în același timp, una dintre prioritățile de bază ale școlii moderne. Drept argumentare a celor enunțate, menționăm că Convenția:

- oferă copiilor siguranță în ziua de azi și de mâine, aceștia avînd posibilitate să-și realizeze visurile și să participe activ în viața socială;
- asigură protecție copiilor cu cerințe educaționale speciale;
- previne abuzul, exploatarea, unele dificultăți cotidiene;
- creează condiții de participare a copiilor la luarea deciziilor etc.

Analizând Convenția privind Drepturile Copilului observăm că ea conține 54 de articole, dintre care: primele 41 de articole se referă la copiii minori, care nu depășesc vârsta de 18 ani; articolele 42-45 se referă la modalitățile de respectare a Convenției adresate statului; articolele 46-54 descriu posibilitățile statelor de aderare la ea, evidențiază în ce limbi oficiale a fost scrisă Convenția. Toate articolele respectă următoarele principii: (1) *principiul supraviețuirii și dezvoltării copilului*, (2) *principiul nediscriminării*; (3) *principiul interesului superior al copilului*, (4) *principiul dreptului la exprimarea liberă a opiniilor*.

În Convenție, drepturile copilului sînt grupate după 4 categorii:

1. *Drepturile copilului la supraviețuire* (articolele 6, 24, 27) permit satisfacerea nevoilor de bază ale copilului, și anume: alimentație sănătoasă, locuință, îmbrăcăminte, asistență medicală gratuită și de calitate.

2. *Drepturile copilului la dezvoltare* (articolele 7, 8, 14, 23, 28, 29, 31) se axează pe asigurarea condițiilor de dezvoltare fizică, mintală, spirituală și socială. Pentru aceasta lor li se asigură dreptul la familie, dragoste, biblioteci, locuri de odihnă și de joacă, distracție, religie.

3. *Drepturile copilului la protecție* (articolele 9, 10, 11, 16, 19, 20, 21, 22, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40) oferă garanția protejării copilului de abuz, discriminare, neglijare, exploatare, vânzare, trafic etc.

4. *Drepturile copilului la participare* (articolele 12, 13, 15, 17) permite exprimarea opiniilor proprii în aspectele de viață ce-i privesc pe ei, să primească și să ofere informații asigurînd prin aceasta socializarea copilului [5].

Deosebit de important, în viziunea noastră, este faptul atenționării elevilor de către dirigenții de clasă sau chiar de către managerii școlari asupra responsabilităților, de rînd cu drepturile pe care le au copii. De exemplu, le vom spune elevilor, că toți au drepturi, inclusiv adulții, și fiecare dintre noi este obligat să-i respecte drepturile celuilalt. Sau dacă ai dreptul să fii crescut de părinți într-o familie, ai responsabilitatea de a respecta părinții și de a-i ajuta. Șirul poate fi continuat, dar mai apare întrebarea: Cine este responsabil de respectarea/nerespectarea drepturilor copilului? Răspunsul este simplu: fiecare dintre noi este responsabil de respectarea propriilor drepturi, iar Guvernul trebuie să asigure condiții optime pentru respectarea drepturilor copilului. În caz de încălcare a drepturilor copilului, aceștia se pot adresa la persoane de încredere (părinți, profesori, educatori, psihologi, asistenți sociali etc.), pot realiza o plîngere scrisă/orală la Sectorul de Poliție sau la Primăria din localitate, se pot adresa Direcției de Asistență Socială, Ministerului Educației, altor Ministere de resort, ONG-urilor, Centrelor pentru Drepturile Omului etc.

În timpul realizării **educației pentru respectarea drepturilor copilului** se va ține cont de faptul că calitățile și aptitudinile acestuia trebuie descoperite și valorificate pentru ca acesta să-și contureze o personalitate puternică, demnă. Copiii sînt viitorului omenirii, deaceea orice problemă a copiilor trebuie atenționată de către instituțiile abilitate ale statului, pentru a preveni/diminua/exclude eventualele situații sociale sau probleme. Rezultatele copilăriei sînt instinctele adultului, deaceea, primordial în perioada copilăriei („omului mic”) este crearea unui cadru familial favorabil, armonios pentru formarea lui psihică, afectivă, morală și fizică. Spre regret, uneori, acest cadru familial lipsește, iar dacă persistă – nu sînt create condițiile pentru bună dezvoltare a copilului [1, p. 121]. În asemenea situații intervine educația pentru respectarea drepturilor copilului, de rînd cu societatea și instituțiile abilitate ale statului pentru a-i oferi copilului aflat în dificultate condiții cît mai apropiate de cele familiale. Astfel, au apărut instituții de tip rezidențial și de tip familial, însă acestor copii, pentru a fi pe deplin fericiți, le lipsește dragostea părinților. Deaceea se încearcă cu preponderență plasarea lor în familii extinse, sau adopția pentru ca aceștia să nu simtă lipsa părinților [10], [11].

Trebuie de remarcat faptul că prin realizarea **educației pentru respectarea drepturilor copilului**, este indusă o nouă viziune asupra copilului, în general și a elevului, în particular, în care procesul educațional este centrat pe copil, fiind recunoscut potențialul de autoedificare a elevului, importanța experienței subiective a fiecărui copil în procesul de formare a noilor competențe, impactul respectării demnității umane a oricărui individ în procesul educațional pentru formarea unei personalități sănătoase fizic, moral, psihic. Această perspectivă solicită valorificarea integrală a tuturor resurselor de care dispune elevul în realizarea educației pentru respectarea drepturilor copilului, precum și deschiderea timpului pedagogic al educației a căruia resurse de (auto)perfecționare trebuie distribuite din perspectiva valorificării lor integrale nu numai în cadrul școlii, ci pe tot parcursul existenței umane [3, p. 23-25].

Prin conținuturile **educației pentru respectarea drepturilor copilului**, *elevul*, fiind figura centrală a procesului educațional, obține un nou statut – *subiect* al propriei sale formări/dezvoltări, respectiv autoformări/autodezvoltări. Copilul *poate și trebuie* însuși *calitatea de subiect* și responsabilitatea pentru procesul de autoedificare. Elevul-*subiect* poate realiza mai multe roluri sociale și pedagogice în scenariile complexe ale vieții privind respectarea/nerespectarea propriilor drepturi, poate realiza managementul devenirii ființei umane. În literatura de specialitate *subiectul* se descrie ca observîndu-se pe el însuși, ca întrebîndu-se asupra lui însuși, ca evaluîndu-se pe sine. Înțelegerea și însușirea gîndirii reflexive conduc elevul spre a se afirma și a se concepe clar ca subiect al reflecției și acțiunii sale, a se afirma ca **agent autonom și responsabil al propriei sale dezvoltări**. În această dublă mișcare,

care privește gândirea și acțiunea, elevul își afirmă libertatea, respectând normele și valorile comunității în care trăiește [Ibidem].

Recomandarea împărțirii responsabilității privin însușirea drepturilor și obligațiilor elevului între adulți și copii este răspîndită în pedagogia contemporană. Ca rezultat al acestor acțiuni, elevii au scopuri clare privitor la (auto)formare, dispun de o gamă largă de strategii de acțiune și știu cînd să le utilizeze, folosesc resursele disponibile în mod eficace, știu care le sînt punctele forte și punctele slabe, își controlează sentimentele în manieră adecvată, își asumă responsabilitatea pentru procesul lor de formare, își planifică, își monitorizează, își evaluează și își adaptează procesul de (auto)formare.

Necesitatea transformării copilului din obiect în subiect al educației dictată de tendințele de dezvoltare ale societății, tehnicii și tehnologiilor solicită asumarea de noi roluri de către școală și profesor. „Înțelegem cu ușurință, scria Macdonald la sfîrșitul secolului XX, că școala nu există doar pentru a transmite moștenirea noastră culturală și nici doar pentru a forma jucători de roluri pentru societate, ba nici chiar pentru a satisface trebuințele și interesele celor care învață. Școala există pentru a-i aduce pe copii în contact cu realitatea din care facem parte noi înșine, societatea noastră și moștenirea noastră culturală” [Apu 3, p. 26]. Dacă un copil privilegiază de respectarea majorității drepturilor lui, el se poate manifesta ca individualitate, dă dovadă de proactivitate, libertate în selectarea și luarea deciziilor, își asumă responsabilități pentru propriile decizii, dar și poate suporta cu demnitate consecințele deciziilor luate. Acestor copii li se va forma o viziune aparte despre sine și lumea înconjurătoare, care îi va determina perceperea rostului, rolului și locului său în viață.

Asigurarea respectării drepturilor copilului este garantată de prevederile Constituției Republicii Moldova, de Legea cu privire la Drepturile Copilului nr. 338-XIII din 15.12.94, de Convenția ONU cu privire la drepturile copilului și de alte tratate la care Republica Moldova a aderat. Dintre factorii interesați, menționăm existența organizațiilor naționale care promovează ideea respectării drepturilor copilului și monitorizează situația respectivă în Republica Moldova, dar și organizațiile internaționale cointeresate. În acest scop, a fost adoptată, prin Hotărîrea nr. 434 din 10.06.2014 a Guvernului Republicii Moldova, **Strategia națională pentru protecția copilului pe anii 2014-2015**. Motivele de bază ale elaborării Strategiei s-au axat probleme de implementare a politicilor de stat privind protejarea drepturilor copilului:

1. Creșterea și educația copiilor în familiile defavorizate, inclusiv reintegrarea în mediul familial încă nu este asigurată de un sistem de protecție socială comprehensiv și integrat.

2. Complexitatea fenomenului de violență, neglijare și exploatare nu este abordat de un sistem integrat de prevenire și combatere, bazat pe un cadru legal și instituțional coerent și eficient.

3. Rolul femeii și bărbatului în creșterea și educația copiilor, în special în primii ani de viață ai copiilor încă nu este adecvat îndeplinit, în societate persistă prejudecăți privind implicația părinților în educația copiilor [9].

Referindu-ne la organele de conducere din instituțiile de învățământ preuniversitar (licee, gimnazii), respectarea drepturilor copiilor este realizată prin intermediul prevederilor actelor normative respective. De exemplu, drepturile liceenilor sînt reglementate în *REGULAMENTUL-TIP de organizare și funcționare a instituțiilor de învățământ de tip liceal*, capitolul VI Elevii; secțiunea a 4-a Drepturile elevilor (art. 77, 78, 79), secțiune a 5-a Obligațiunile elevilor (art. 80, 81, 82) [8]. Similar, este monitorizat procesul de respectare a drepturilor copiilor în alte instituții de învățământ preuniversitar, dar și vocațional, mediu de specialitate etc.

Necătfînd la faptul că în țara noastră problema respectării/nerespectării drepturilor copilului se află în atenția majorității organelor naționale și internaționale din aria respectivă, dar și a societății civile, destul de des sînt înregistrate multiple cazuri de încălcare a drepturilor copilului, nemaivorbind de cazurile ce rămîn a fi neînregistrate. De cele mai dese ori, se observă nerespectarea dreptului la opinie, la asociere, la siguranță, discriminarea romilor, problema abuzului asupra copiilor etc. [2, p. 256].

Din cele afirmate anterior, conchidem că copilul are nevoie de protejare atît în mediul familial, cît și cel social, inclusiv școlar. Important este procesul de asigurare a continuității și complementarității între acțiunile realizate de agenții educaționali, respectiv, acțiunile trebuie să fie direcționate spre asigurarea autonomiei și spre satisfacerea necesităților copilului. Or, caracterul acestor acțiuni educaționale trebuie să fie unul permanent, continuu și prospectiv.

Cele relatate ne conduc la confirmarea necesității de **monitorizare a respectării drepturilor copilului** prin observarea modalităților de realizare a prevederilor legislației în vigoare. Acest fapt ne va da posibilitate să analizăm situația actuală cu privire la respectarea/nerespectarea drepturilor copiilor; să identificăm problemele tipice și individuale cu care se confruntă copiii; să depistăm (micro)grupurile din care aceștia fac parte; să coordonăm procesul de respectare a drepturilor copilului realizat de alți agenți educaționali; să verificăm gestionarea resurselor materiale și financiare destinate copiilor; să elaborăm soluții realiste și optime pentru problemele de nerespectare a drepturilor copilului.

Nu trebuie ratată șansa de implicare a copiilor în monitorizarea propriilor drepturi din mai multe considerente:

- copiii au dreptul lor de vorbi și de a se implica în procesul de ghidare a respectării propriilor drepturi;
- copiii conștientizează mai bine problemele și experiența proprie;
- informația despre respectarea/nerespectarea drepturilor copiilor este colectată din surse primare;
- copiii sînt cei care beneficiază de mai multă energie, tinerețe, optimism, idei noi, creativitate cu viziuni prospective privind propria formare;
- prin aceste acțiuni dezvoltăm încrederea în sine și noi competențe sociale, emoționale, de relaționare etc. [6]:

Ca rezultat al procesului de monitorizare a respectării/nerespectării drepturilor copiilor se creează condiții pentru reflectarea asupra multiplelor acțiuni educaționale întreprinse de noi, dar și de alți factori de decizie, în vederea respectării drepturilor copiilor, pentru evaluarea eficienței acțiunilor realizate, dar și pentru propunerea noilor modalități de eficientizare a situației la capitolul respectiv.

În concluzie, drepturile copilului la noi în țară sînt recunoscute, aceasta fiind confirmat prin faptul că Republica Moldova a ratificat Convenția cu privire la Drepturile Copilului. Urmează ca acestea să fie respectate în orice circumstanțe ale vieții, copilul fiind considerat nu obiect, ci subiect ale educației și al propriei sale formări ca personalitate, responsabil și cu drepturi depline în diverse contexte educaționale, sociale, politice, religioase etc. Cele spuse fiind nu doar scrise pe hîrtie, ci fapte concrete. Deaceea **educația pentru respectarea drepturilor copilului** trebuie privită ca instrument de apărare al personalității omului în devenire, deoarece tocmai aceasta îl conștientizează pe copil de existența drepturilor sale, dar și de responsabilitățile pe care le incumbă exercitarea acestor drepturi. Copilul nu este singur în societate, el trebuie permanent orientat să-și rializeze interesele la nevoile societății, astfel se pun bazele priorității intereselor macro ale societății față de interesele individului.

Referințe bibliografice:

1. BANCIU, M. *Dreptul familiei*. vol. 1. București: Argonaut, 1995.
2. BANCIU, M. *Dreptul familiei*. vol. 2. București: Argonaut, 1997.
3. CHICU, V. ș.a. *Psihopedagogia centrată pe copil*. Chișinău: CEP USM, 2008. 175 p. ISBN 978-9975-70-810-4.
4. *Codul Educației al Republicii Moldova*. Nr. 152 din 17.07.2014. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=355156> (vizitat 21.04.2015)

5. *Convenția cu privire la drepturile copilului.* Disponibil: http://www.unicef.org/moldova/CRC_RO.pdf (vizitat 13.03.2015)
6. *Drepturile copiilor monitorizate de copii. Raportul copiilor despre cunoașterea și respectarea Convenției ONU privind Drepturile Copilului.* Chișinău: UNICEF, 2013. Disponibil: http://www.childrights.md/files/nr_4_drepturile_copilului.pdf]
7. MARINESCU, M. *Noile educații în societatea cunoașterii.* București: PRO Universitaria, 2013. 270 p. ISBN 978-606-647-618-8
8. *Regulamentul-Tip de organizare și funcționare a instituțiilor de învățămînt de tip liceal.* Disponibil: http://particip.gov.md/public/documente/137/ro_1593_ProiectRegulamenttipliceu.pdf. (vizitat 26.03.2015)].
9. *Strategia pentru protecția copilului pe anii 2014-2020.* Disponibil: <http://lex.justice.md/md/353459/> (vizitat 15.02.2014)
10. ZORILO, L., CIOBANU, L., FOCA, E., RUSOV, V., ȘOVA, T. *Sunt părinte de succes. Suport pentru cadrele didactice în activitatea cu părinții copiilor ce opun rezistență la educație.* Bălți: SRL „Tipografia din Bălți”, 2013. 66 p. ISBN 978-9975-4252-4-7
11. ZORILO, L., CIOBANU, L., FOCA, E., RUSOV, V., ȘOVA, T. *Rezistența la educație. Note de curs pentru formarea inițială și continuă a cadrelor didactice.* Bălți: SRL „Tipografia din Bălți”, 2015. 204 p. ISBN 978-9975-132-27-5
12. https://ro.wikipedia.org/wiki/Drepturile_copilului